

УДК 35.077.3:351.751(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2025.2.32>**Кравцов Д. В.,**

кандидат юридичних наук, доцент,
викладач кафедри адміністративного права і процесу
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України
Одеського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Анотація. В статті здійснено аналіз актуальних проблем під час воєнного стану у сфері надання адміністративних послуг. Воєнний стан як особливий правовий режим суттєво впливає на функціонування державних інститутів, зокрема у сфері надання адміністративних послуг, які є інструментом реалізації прав громадян, таких як право на соціальний захист, освіту чи майнові права. Проблеми у їх наданні призводять до порушення цих прав. В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, яка триває з 24 лютого 2022 року, питання забезпечення безперервності функціонування публічної адміністрації набуло критичного значення, особливо в тій частині, що стосується надання адміністративних послуг населенню.

Визначено, що залишаються суттєві труднощі із доступом до адміністративних послуг для громадян, що перебувають на тимчасово окупованих територіях або в зонах активних бойових дій, де вони не мають можливості вчасно зареєструвати акти цивільного стану, змінити місце проживання, отримати посвідчення особи чи підтвердження юридичних фактів, що тягне за собою подальші ускладнення при реалізації права на соціальний захист, освіту, охорону здоров'я або трудову діяльність. Іншою проблемою залишається забезпечення рівного доступу до адміністративних послуг для осіб з особливими потребами, осіб похилого віку та жителів сільських районів, які в умовах воєнного стану виявилися у ще більш уразливому становищі.

Зроблено висновок, що воєнний стан як особливий правовий режим створив безпрецедентні виклики для забезпечення надання адміністративних послуг в Україні, які стикаються з організаційними, технічними, правовими та соціально-психологічними проблемами, обмеження у доступі до державних реєстрів та інформаційних ресурсів, а також ризики фізичної безпеки працівників органів влади призводять до обмежень права громадян і ускладнюють виконання юридичних обов'язків останніх. Держава повинна вжити необхідних заходів у подоланні цих викликів через цифровізацію та спрощення процедур для забезпечення безперешкодної доступності громадян та ефективності роботи системи.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративні послуги, дотримання прав та свобод громадян, органи виконавчої влади, публічна адміністрація, воєнний стан, юридичні обов'язки, обмеження прав, державне управління.

Kravtsov D. V. Current problems during martial state in the field of provision of administrative services

Abstract. The article analyzes the current problems during martial law in the field of administrative services. Martial law as a special legal regime significantly affects the functioning of state institutions, in particular in the field of administrative services, which are a tool for the implementation of citizens' rights, such as the right to social protection, education, or property rights. Problems in their provision lead to violations of these rights. In the context of the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has been ongoing since February 24, 2022, the issue of ensuring the continuity of the functioning of public administration has acquired critical importance, especially in the part related to the provision of administrative services to the population.

It has been determined that significant difficulties remain with access to administrative services for citizens located in temporarily occupied territories or in zones of active hostilities, where they are unable to register civil status acts in a timely manner, change their place of residence, obtain an identity card or confirmation of legal facts, which entails further complications in exercising the right to social protection, education, healthcare or employment. Another problem remains ensuring equal access to administrative services for people with

special needs, the elderly, and residents of rural areas, who have found themselves in an even more vulnerable position under martial law.

It is concluded that martial law as a special legal regime has created unprecedented challenges for ensuring the provision of administrative services in Ukraine, which are faced with organizational, technical, legal and socio-psychological problems, restrictions on access to state registers and information resources, as well as risks to the physical safety of government employees lead to restrictions on citizens' rights and complicate the fulfillment of their legal obligations. The state must take the necessary measures to overcome these challenges through digitalization and simplification of procedures to ensure unhindered accessibility for citizens and the efficiency of the system.

Key words: *administrative law, administrative services, observance of citizens' rights and freedoms, executive authorities, public administration, martial law, legal obligations, restrictions on rights, public administration.*

Актуальність дослідження. Воєнний стан як особливий правовий режим суттєво впливає на функціонування державних інститутів, зокрема у сфері надання адміністративних послуг, які є інструментом реалізації прав громадян, таких як право на соціальний захист, освіту чи майнові права. Проблеми у їх наданні призводять до порушення цих прав. Наприклад, затримки у видачі паспортів чи соціальних виплат обмежують доступ до базових потреб, що суперечить міжнародним стандартам прав людини. Водночас юридичні обов'язки громадян, такі як сплата податків чи оновлення військово-облікових документів, також ускладнюються через перешкоди в доступі до адміністративних процедур. Саме тому, актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення безперервності надання адміністративних послуг в умовах війни, що є важливим для підтримки прав людини, правової культури та стабільності суспільства, оскільки в цей час вони стикаються з низкою викликів, що зумовлені безпековими, організаційними та ресурсними обмеженнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Схожу до нашої проблематику досліджували науковці такі, В. Авер'янов, В. Галунько, І. Голосніченко, І. Динник, І. Коліушко, Р. Куйбіда, Т. Левкун, А. Лис, О. Соловйова, В. Тимошук, Д. Тихонова та інші. Однак, свою увагу вони звертали на загальні положення або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає в тому щоб проаналізувати актуальні проблеми під час воєнного стану у сфері надання адміністративних послуг, оцінка їх впливу на права громадян та визначення шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, яка триває з 24 лютого 2022 року, питання забезпечення безперервності функціонування публічної адміністрації набуло критичного значення, особливо в тій частині, що стосується надання адміністративних послуг населенню. Запровадження воєнного стану відповідно до Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1], обумовило необхідність адаптації усіх органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та центрів надання адміністративних послуг до нових реалій, що характеризуються руйнуванням інфраструктури, переміщенням значної частини населення, обмеженням доступу до інформаційних систем, підвищеним ризиком для життя працівників публічного сектору та загальною дестабілізацією державного управління. Науковець О. Соловйова зазначала, що в умовах воєнного стану, в порівнянні з забезпеченням обороноздатності, роботи аварійних служб та закладів охорони здоров'я. Водночас є певні адміністративні послуги, доступ до яких є важливим навіть в умовах війни, і без забезпечення механізмів їх надання важко говорити про можливість реалізації громадянами належних їм прав та виконання обов'язків [2], ми повністю погоджуємось із науковицею.

В Україні надання адміністративних послуг регулюється Законом України «Про адміністративні послуги» [3], який визначає принципи доступності, прозорості та своєчасності. У період воєнного стану застосовуються додаткові норми, передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [4], де статтею 8 в умовах воєнного стану

встановлені тимчасові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, що безпосередньо впливає на можливість доступу до адміністративних послуг. Водночас Конституцією України [5], гарантовано, що держава не лише не має права ігнорувати публічні потреби громадян, але й зобов'язана вживати заходів, спрямованих на мінімізацію обмежень прав особи, навіть у випадках надзвичайної небезпеки та дотримуватися міжнародних стандартів, таких як Загальна декларація прав людини [6], та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [7]. Водночас принцип неперервності публічного управління, а також зобов'язання держави гарантувати доступність адміністративних послуг навіть у надзвичайних умовах, зокрема й у зв'язку з зобов'язаннями України в межах Угоди про асоціацію з ЄС, залишаються чинними.

Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 69/2022 «Про загальну мобілізацію» [8] та інші нормативно-правові акти, що регулюють дії органів влади в умовах надзвичайної ситуації, передбачають можливість гнучкого реагування на обставини шляхом цифровізації, делегуючи повноваження, дистанційного адміністрування та спрощення процедур. У відповідь на ці виклики Кабінет Міністрів України ухвалив низку нормативних актів, серед яких слід виокремити постанову КМУ від 7 березня 2022 року № 214 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану» [9], яка дозволила на період введення воєнного стану надання державної соціальної допомоги та пільг особам, які проживають на територіях територіальних громад, на яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією тощо. Слід зазначити, що значно було розширено коло повноважень територіальних органів та запроваджено можливість надання послуг через електронні сервіси навіть у разі фізичного знищення ЦНАПів. Наприклад, через систему «Дія» в умовах бойових дій у 2022–2023 роках було реалізовано можливість подання заяв на зміну місця реєстрації, отримання довідки ВПО, реєстрації бізнесу або ФОП, що раніше вимагало фізичної при-

сутності заявника у відповідному органі, це не лише забезпечило безперервність державних функцій, але й засвідчило здатність адаптуватися до екстремальних умов, зберігаючи водночас орієнтацію на права і потреби людини. Окрім того, у сфері надання адміністративних послуг, пов'язаних із цивільним станом, Міністерство юстиції України запровадило спрощені процедури, зокрема наказ 03.09.2022 № 3734/5 «Про впорядкування відносин з державної реєстрації народження та отримання документів про народження в умовах воєнного стану» [10], дозволив реєструвати та отримувати документи про народження особам, що проживають на територіях територіальних громад, на яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією тощо на території України. Виходячи із цього, бачимо, що однією з найсуттєвіших проблем стало обмеження або повне припинення функціонування мережі центрів надання адміністративних послуг у регіонах, що зазнали окупації або активних бойових дій саме для подолання зазначених проблем урядом були прийняті оперативні нормативно-правові акти, які забезпечили гнучке та ситуаційно-чутливе регулювання у сфері надання адміністративних послуг. До сьогодні залишаються суттєві труднощі із доступом до адміністративних послуг для громадян, що перебувають на тимчасово окупованих територіях або в зонах активних бойових дій, де вони не мають можливості вчасно зареєструвати акти цивільного стану, змінити місце проживання, отримати посвідчення особи чи підтвердження юридичних фактів, що тягне за собою подальші ускладнення при реалізації права на соціальний захист, освіту, охорону здоров'я або трудову діяльність. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [11] передбачає строки і порядок реєстрації народження, смерті, шлюбу та розірвання шлюбу, однак у воєнний період дотримання цих процедур стало надзвичайно проблематичним.

Іншою проблемою залишається забезпечення рівного доступу до адміністративних послуг для осіб з особливими потребами, осіб похилого віку та жителів сільських районів, які в умовах воєнного стану виявилися у ще

більш у вразливому становищі. Наприклад, через призупинення роботи деяких сервісних центрів населення залишалося без можливості оформити паспортні документи, зареєструвати місце проживання або отримати документи, що посвідчують право власності. Суттєво ускладнило ситуацію й те, що в умовах повномасштабної війни велика кількість адміністраторів ЦНАПів, державних реєстраторів, посадових осіб органів місцевого самоврядування мобілізовано до лав Збройних Сил України або евакуйовані, що призвело до кадрового дефіциту на рівні територіальних громад. Також, постійна загроза обстрілів ускладнює роботу ЦНАП, особливо у прифронтових зонах.

Особливої уваги звернуто на запровадження цифрових сервісів, які на сьогодні значно розвиваються, так наприклад за допомогою платформи «Допомога та цифрових сервісів Міністерства соціальної політики громадяни можуть одночасно подати заяву на отримання статусу ВПО, оформити допомогу, зареєструвати місце проживання та подати запит на гуманітарну підтримку, що свідчить

про поступову еволюцію концепту адміністративної послуги у бік інтегрованого сервісного підходу, що має потенціал для подальшого розвитку після завершення воєнного стану. Але, залишається проблемою постійні атаки на державні інформаційні системи, реєстри, що призводять до втрати даних та проблеми їх польшого відновлення.

Висновок. Таким чином, воєнний стан як особливий правовий режим створив безпрецедентні виклики для забезпечення надання адміністративних послуг в Україні, які стикаються з організаційними, технічними, правовими та соціально-психологічними проблемами, обмеження у доступі до державних реєстрів та інформаційних ресурсів, а також ризики фізичної безпеки працівників органів влади призводять до обмежень права громадян і ускладнюють виконання юридичних обов'язків останніх. Держава повинна вжити необхідних заходів у подоланні цих викликів через цифровізацію та спрощення процедур для забезпечення безперешкодної доступності громадян та ефективності роботи системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Соловійова О.М., Адміністративні послуги в умовах воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 5. 2022. С. 421-424. URL. http://lsej.org.ua/5_2022/99.pdf
3. Про адміністративні послуги. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Конституція України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Загальна декларація прав людини. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
8. Про загальну мобілізацію. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 69/2022. URL. <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>
9. Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану. Постанова КМУ від 7 березня 2022 року № 214.
10. Про впорядкування відносин з державної реєстрації народження та отримання документів про народження в умовах воєнного стану. Наказ Міністерство юстиції України від 03.09.2022 № 3734/5. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1009-22#Text>
11. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>